

Tähtpäevakalendri kujunemisest Nõukogude Eestis aastatel 1945–1985

Tiiu Kreegipuu

Sissejuhatus

Inimeste elurütmid sõltuvad paljudest erinevatest teguritest. Kindlasti on igaühe ajatunnetuses olulisel kohal isikliku elu sündmused ja perioodid (n.-ö. *individuaalne aeg*), kuid väga suurt rolli mängib ka *sotsiaalne aeg* – ühiskonna poolt seatud rütmid. Ühiskondlikest rütmidest – poliitilistest, majanduslikest ja kultuurilistest¹ – on üks selgemini piiritletumaid *poliitiline aeg*. Päeva-, nädala ja aastarütmide reguleerimise kaudu riiklik-poliitilisel tasandil kirjutatakse kogukonnale ette, millisel ajal kas päevas, nädalas, aastast või inimese elus midagi teha võiks või tuleks. Muude, igapäevaste ühiskondliku aja regulaatorite kõrval on kindlasti väga suur roll ka kalendritähtpäevadel – riiklikult tunnustatud pühade ja tähtpäevade tsüklil, mis aastast aastasse kordudes peaks iga riigi elanik-konna jaoks looma ühise töö- ja pidupäevade rütmi.

Teatavate päevade esiletõstmine kas riigipühade või riiklike tähtpäevadena on üks riigi poolt suunatud sotsiaalse ajatunnetuse kujundamise vahendeid. Tähtpäevi ja nendega seotud tegevusi aasta-aastalt korrates kujunevad traditsioonid, millel omakorda on riikide ja poliitilise võimu jaoks suur vää-

tus. Eric Hobsbawm on traditsioonide loomise peamise motiivina tõstnud esile grupi liikmete sotsiaalse ühtsuse konstrueerimist või demonstreerimist, millega kaasnevad võimuinstitutsioonide legitimeerimine ja sotsialiseerimine, uskumuste, väärtussüsteemide ja käitumisharjumuste kinnistamine.² Seega on säärase traditsioonide loomine oluline just võimul oleva grupi seisukohalt, eriti noortes riikides ja iseäranis juhtudel, kui riigi poolt propageeritav ideoloogia ja väärtusnormid ei toetu ühiskonna varasematele traditsioonidele. Suurepärane näide sellisest riigist oli Nõukogude Liit, mis nägi ette kogu varasema ühiskonnakorralduse lammutamise ja ideoloogilise suunamuutuse tervel oma territooriumil, kaasa arvatud annekteeritud Eesti alal. Vastandudes eelnevale riigikorrale ja väärtusnormidele, tuli lisaks poliitilistele ja majanduslikele ümberkorraldustele välja vahetada või kardinaalselt ümber hinnata vanad traditsioonid. Muu hulgas tähendas see ka pühade ja tähtpäevakalendri asendamist uuega. Võimu poolt peale surutud ideoloogilistel alustel tugineva Nõukogude tähtpäevakalendri loomine oli üks osa propagandistlikust „ajupesust”. Nii kõikvõimalikele erinevate elualade ja sotsiaalsete gruppide esindajatele pühendatud kui ka ajaloosündmuste või isikutega seotud tähtpäevad pidid ju kaasa aitama uue mõttelaadi juurutamisele, olema üks osa *homo soveticuse* kujundamise protsessist. Seejuures funktsioneerib tähtpäevakalender ideoloogilise kasvatajana ja ühise ajatunnetuse loojana korraga mitmel erineval tasandil, „töötades” nii oleviku, mineviku kui ka tuleviku heaks. Teatavate tähtpäevade esiletõstmisega ei organiseerita mitte ainult inimeste päeva-, nädala- ja kuurütme olevikus, vaid antakse ka tähendused ja tõlgendused minevikule ning kindlustatakse ideoloogiliste väärtuste ja normide püsimine tulevikus.

Seega on kalender oma rütmide ja tsüklilisusega inertne traditsioonidele tuginev

¹ Aili Aarelaid on osutanud, et need rütmid (või nn. kellad) liiguvad omakorda igaüks oma tempos ja mida stabiilsem on ühiskond, seda harmoonilisemalt need tempod ja rütmid omavahel sobituvad. A. Aarelaid. Ajakategooriaist tänase Eesti kultuurimuutuste mõistmisel. – Acta Historica Tallinnensia 2009, nr. 14, lk. 173–174.

² E. Hobsbawm. Introduction: Inventing Traditions. – E. Hobsbawm, T. Ranger (eds.) The Invention of Tradition. Cambridge, New York, 1983, lk. 1–14.

nähtus, mille muutmine ja väljavahetamine on alati problemaatiline. Kuivõrd traditsioonid, mida kalendrid kannavad, on sageli seotud uskumuste ja religiooniga, on kalendrireforme nimetatud koguni pühadusteotuseks, mis on läbi ajaloo tekitanud vastuseisu ja rahulolematust kuni vägivaldsete väljaastumiseni.³ Isegi Nõukogude kalendrireform, mis oli selgelt antireligioosne ja eesmärgiga ühiskonna alustalasid põhjalikult raputada, ei suutnud läbi suruda nii drastilisi muudatusi, nagu algul revolutsioonilise kalendri kehtestamise loomise katsega üritati. Seda enam püüti vaikselt, ent järjekindlalt luua tihedat ja „iga elanikkonnagrupi huvidega arvestavat” tähtpäevakalendrit.

Käesoleva artikli eesmärk on tutvustada Nõukogude tähtpäevakalendri kujunemist Eestis. Tuginedes igal aastal trükitud kalenderteatmikele, on antud ülevaade sellest, millised tähtpäevad on ametlikes kalendrites kirja pandud, millised on neisse lisandunud ning millised kadunud. Ligi poole sajandi pikkuse Nõukogude Eesti perioodi vältel on kalendris toimunud suuri muutusi, kusjuures mitte ainult ohtrate Nõukogude „punaste päevade” arvukuse kasvus. Liigitades tähtpäevad ajaloolisteks, rahvakalendri tähtpäevadeks ja elukutsetega seotud tähtpäevadeks, on võimalik vaadelda, millist tüüpi tähtpäevad lisandusid ning millised kadusid. Selle kaudu avalduvad omakorda ilmekalt ideoloogilised, poliitilised, majanduslikud ning sotsiaalsed nihked ühiskonnas. Seega annab tähtpäevakalendrite võrdlemine veel ühe võimaluse avada Nõukogude ühiskonna kujunemist Eesti alal. Siinne kirjutus on ettekirjutatud tähtpäevatsükli kujunemise analüüs, mis ei pretendeeri avama seda, kas ja mil määral nõukogulikud tähtpäevad või nendega seonduvad traditsioonid ka Eesti ühiskonnas juurdusid. Samas peaks see andma vähemalt ülevaate sellest,

kuidas Nõukogude tähtpäevatsükkel omal ajal kujunes.

Kalendritähtpäevade ajaloolisest taustast Eestis ja Nõukogude Liidus

Eestikeelsed trükikalendrid on läbi aegade sisaldanud mingisugusel kujul tähtsündmuste loetelu (või on tähtpäevad ära märgitud kalendaariumiosas vastavate päevade juurde). Varastes (18. sajandi) trükikalendrites on tähtsündmuste loetlemisel olnud kaks põhifunktsiooni: valgustuslik-hariduslik eesmärgiga tutvustada „tähtsaid” sündmusi ning aastate lugemise ja arvestamise harjumuse juurutamine rahva seas.⁴ Samas on kalendrisse trükitud tähtpäevad läbi aegade peegeldanud üldlevinud (või kalendri väljaandja seisukohalt olulisi) väärtushinnanguid ja maailmapilti. Samuti on kalendrites ära trükitud tähtpäevad alati olnud seotud ka võimalolijate või võimaloleva režiimiga – kui tsaariajal võis Eesti trükikalendritest leida tsaariperekonna liikmete või Eesti Vabariigi ajal Konstantin Pätsi sünnipäevad,⁵ siis stalinistlikul perioodil olid Eesti NSV kalenderteatmikes märgitud Stalini ja Lenini sünnipäevad.⁶

Eesti Vabariigi ja Nõukogude aja kalenderteatmike kalendaariumitesse märgitud tähtpäevi võib liigitada mitmeti. Kõige üldisem liigitus on:

1. riigipühad ja riiklikud tähtpäevad, mis on fikseeritud seadusandlikul tasandil;
2. muud tähtpäevad, mis on kalendaariumites ära märgitud. Siia alla võivad kuuluda rahvakalendri tähtpäevad, isikutega seotud tähtpäevad, kirikupühad ja Nõukogude ajal üha enam populaarsust kogunud elukutsete ja -aladega seotud tähtpäevad.

Vaadeldes kalendreid poliitilise ajalisuse korraldajana, väärivad eeskätt tähelepanu ja äramärkimist riiklikud pühad ja tähtpäevad.

³ E. G. Richards. Mapping Time. The calendar and its History. Oxford, New York, 1998, lk. 110.

⁴ L. Vahtre. Eestlase aeg. Uurimus Eesti rahvapärase ajaarvamise ajaloost. Tallinn, 2000, lk. 123.

⁵ Üks selliseid, milles on ohtralt Eesti poliitika- ja kultuuritegelaste sünni- ja surmapäevi, on näiteks „Sirvilaud”. nt.: Sirvilaud 1938. Kalender-käsiraamat. Eesti Vabariigi 21. aasta. Tallinn, 1937.

⁶ Näiteks: Kalenderteatmik 1955. Tallinn, 1954.

Riigipühad ja riiklikud tähtpäevad Eesti Vabariigi ja Nõukogude Eesti kalendrites

Eesti Vabariigis nii enne kui ka pärast Nõukogude okupatsiooni on riigipühad olnud kindlaks määratud „Pühade ja puhkepäevade seadusega”.⁷

Nõukogude okupatsiooni kehtestamisega 1940. aastal EV pühade ja puhkepäevade seadust otseselt ei tühistatud, vaid asuti seda järkjärgult muutma, kuulutades puhkepäevadeks esimesena Oktoobrirevolutsiooni aastapäeva⁸ ja seejärel stalinliku konstitutsioonipäeva.⁹

Sõjajärgsetel aastatel kujunes Eesti NSV riigipühade ja tähtpäevade kalender vastavalt üksikutele NSV Liidu ja Eesti NSV võimuorganite (peamiselt NSVL Ülemnõukogu seadlused) seadusandlikele aktidele. Eesti NSV seisukohalt oluliseks riiklikuks tähtpäevaks määrati ENSV aastapäev 21. juulil, mis kuulutati puhkepäevaks.¹⁰

Sõltuvalt muutustest Nõukogude Liidu võimuladvikus, ideoloogilistest rõhuasetustest muutus mitte ainult tähtpäevade, vaid ka tähtsaimate riigipühade hulk ja tähistamine. Näiteks võidupüha, 9. mai: kuulutati puhkepäevaks NSVL ÜN seadlusega 8. mail 1945,¹¹ 23. detsembril 1947 muudeti 9. mai tööpäevaks¹² ja siis uuesti puhkepäevaks.¹³

Järjest loetletuna on riigipühad fikseeritud 1970. aastal vastu võetud „NSV Liidu ja liiduvabariikide tööseadusandluse alustes” ja sellele toetuvast 1972. aastal vastu võetud Eesti NSV töökoodeksis.¹⁴

Lisaks riigipühadele on seadustega reguleeritud ka mitmeid vähema tähtsusejärgu tähtpäevi. 1937. aasta tähtpäevade seaduses pole selliseid otseselt välja toodud, samas sätestab see seadus viis pühade-eelset päeva, „mil töö lõpetatakse kell 12 päeval” (nt. jõululaupäev, võidupüha laupäev). Praegu on Eestis lisaks kümnele riigipühale ja ühele rahvuspühale „Pühade ja tähtpäevade seaduse” järgi üksteist riiklikku tähtpäeva. Nõukogude ajal on tähtpäevade, ka nende, mis erinevate seadusandlike aktidega sätestati, kokkuloendamise keerulisem. Nende arv muutus ja uued pidupäevad määrati kindlaks eraldi NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi seadlustega. Lisaks võis trükikalendrites märgitud olla selliseidki tähtpäevi, mis polnud otseselt seadusega tähtpäevaks kuulutatud. See kehtib muidugi ka teiste – enne ja pärast Nõukogude aega trükitud kalendrite kohta, kuid Nõukogude ajal hägustab pilti tähtpäevade ja neid sätestavate aktide paljususe. Seega on Nõukogude perioodi tähtpäevad Eesti Vabariigi varasemate ja hilisemate perioodide tähtpäevadega võrreldavad eeskätt riigipühade (vabade päevade) tasandil, riiklike tähtpäevade osas on pilt hägusam.

Riigipühade loendit võrreldes ilmnevad Eesti Vabariigi ja Eesti NSV pühadekalendris erinevused nii pühade hulgas kui ka olemuses. Üldise ülevaate sõjaeelse, okupeeritud ja taasiseseisvunud Eesti riigipühadest annab lisa 1.

Selle tabeli põhjal saab erinevate ajajärgude riigipühade kohta välja tuua järgmised sarnasused ja erinevused:

⁷ Enne Nõukogude okupatsiooni: Eesti Vabariigi „Pühade ja puhkepäevade seadus”, vastu võetud Riigivabema dekreedina 17.03.1937 (Riigi Teataja 1937, nr. 24, art. 202). Pärast Nõukogude okupatsiooni kehtestati riigipühade uus loend Eesti Vabariigi ÜN seadlusega 16.10.1990, mis seadusena kinnitati 22.10.1990 (Riigi Teataja 1990, nr. 15, art. 162, 164); uus „Pühade ja tähtpäevade seadus” võeti Riigikogus vastu 08.02.1994 (Riigi Teataja 1998 I, nr. 13, art. 162). Viimast on korduvalt täiendatud, viimane muutmise seadus on vastu võetud 18.06.2009 (Riigi Teataja 2009 I, nr. 34, art. 229).

⁸ ENSV RKN määrus „Pühade ja puhkepäevade seaduse muutmise kohta” 16.10.1940. – Eesti NSV Teataja 1940, nr. 29, art. 336; sama määrusega kuulutati ka tööpäevaks 31. oktoober (usupuhastuspüha).

⁹ ENSV RKN määrus „Pühade ja puhkepäevade seaduse muutmise kohta” 22.11.1940. – Eesti NSV Teataja 1940, nr. 53, art. 616.

¹⁰ 1945 ENSV RKN määrus „Asutuste ja ettevõtete töö kohta 21. juulil 1945” 17.07.1945. – Eesti NSV Teataja 1945, nr. 28, art. 439.

¹¹ NSVL ÜN seadlus 08.05.1945 – Sbornik zakonov SSSR 1938-1967, tom 2. Moskva, 1968, lk. 187.

¹² NSVL ÜN seadlus 23.12.1947 – Sbornik zakonov ..., lk. 187, 736; sama seadlusega muudeti omakorda puhkepäevaks 1. jaanuar – Sbornik zakonov ..., lk. 185.

¹³ NSVL ÜN seadlus 26.04.1965 – Sbornik zakonov ..., lk. 187, 736.

¹⁴ Eesti NSV Töökoodeks, 05.07.1972 – Eesti NSV Teataja 1972, nr. 28, art. 275.

1. Sarnasused

- Riigipühad fikseerivad riikluse algusega seotud pühad.

Eesti Vabariigis oli ja on nendeks *Eesti Vabariigi aastapäev* ja praeguses tähtpäevakalendris ka riiklike tähtpäevadena *taassünnipäev* ning *Tartu rahulepingu aastapäev*. Vabariigi aastapäeva tähistati alates 1923. aastast, aasta-aastalt üha suurejoonelisemalt, eriti pärast pidustuste üleriigilise korraldamise koondamist 1935. aasta sügisel loodud Riikliku Propagandatalituse (RPT) kätte.¹⁵

Nõukogude Liidus oli samuti kõige tähtsamaks peetav ja kõige suurema pidulikkusega tähistatav püha riigi algust tähistav *Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni aastapäev*, mille puhul nägi Töökoodeks töörahvale ette koguni kaks vaba päeva – 7. ja 8. november.

- Riigipühade seas on *võidupüha* – riigi loomise või püsimisega seotud olulise sõja või duka sündmuse tähistamiseks.

Eesti Vabariigis oli ja on selleks 23. juuni tähistamiseks võitu *Landeswehri* vägede üle. Esimest korda tähistati võidupüha riiklikult 1934. aastal.¹⁶ Nõukogude Liidus oli võidupühana tähistatav 9. mai põlistamaks Punaarmee lahingute ja võitude tähtsust Suures Isamaasõjas. Märkimisväärne on aga, et kuigi tähtpäevadena tähistati Nõukogude ajal veel mitmeid teisigi militaarseid tähtpäevi (armee aastapäev, sõjalaevastiku päev jt.), polnud need ometi tõstetud riigipüha staatusesse.

- 1. jaanuar ja 1. mai on kaks ainsat päeva, mis kuupäevaliselt nii Eesti Vabariigi kui ka Nõukogude riigipühade loendis ühte langevad.

1. jaanuar on *uusaastana* ühtmoodi riigipühana fikseeritud olnud kõigis kalendrites. Ka pidustuse sisu – uue kalendriaasta alguse tähistamine – on olnud sama, kuigi ideoloogiline dekoor ja osaliselt ka traditsioonid on Nõukogude ja iseseisvuse ajal olnud mõistagi erinevad. Pisut mitmetahulisem on lugu 1. maiga, mis samuti on kõigis kalendrites olnud riigipüha ja vaba päev. Kui aga enne Nõuko-

gude okupatsiooni tähistati 1. maid *kevadpühana* (ka *volbripäevana*), siis Nõukogude ajal kinnistunud *töörahva solidaarsuse päeva* tähistamise traditsioon ulatus ka taasiseseisvunud Eestisse, alles 1994. aasta seadusega sai 1. mai riigipühana *kevadpüha* nimetuse.¹⁷

2. Erinevused

- Pühade arv.

Enne Nõukogude okupatsiooni kehtinud „Pühade ja puhkepäevade seaduse“ järgi oli Eestis 14 erinevat püha (või pühade perioodi). Neist suurem osa – kaheksa – on olnud religioosse sisuga pühad, lisaks riiklusega seotud *iseseisvuspäev* ja *võidupüha* ning rahvakalendri tähtpäevad.

Eesti NSV-s oli seevastu riigipühasid – päevi, mis olid kuulutatud seaduse järgi puhkepäevadeks – tunduvalt vähem. Eesti NSV töökoodeksis, mis fikseeris riigipühad 1972. aastal, oli selliseid nimetusi vaid kuus. Vanadest oli säilinud vaid üks riigipüha – *uusaasta* ja nimetuse poolest ka võidupüha, kuid mõistagi hoopis teise võidu tähistamiseks ja teisel ajal. Uuteks pühadeks olid: *naistepäev*, *töörahva solidaarsuse päev* (seejuures oli töörahvale ette nähtud lausa kaks vaba päeva – 1. ja 2. mail), *NSVL konstitutsiooni päev* ja nõukogudeaegsetest pühadest tähtsaim – *Oktoobrirevolutsiooni aastapäev* 7. ja 8. novembril. Kahepäevased pühad olid maipühad ja Oktoobrirevolutsiooni aastapäev, seega oli ka kokkuvõttes „töörahva riigis“ märksa vähem „päevi, mil töö seisab“.

- Nõukogude riigipühade seas pole leina- või otseselt kannatuse ja surmaga seotud tähtpäevi.

Nüüdse Eesti Vabariigi „Pühade ja puhkepäevade seaduse“ järgi on neid aga koguni kaks ja mõlemad seotud just Nõukogude režiimi ja riigiga – 14. juuni küüditamisohvrite mälestuspäevana ja värskeima rahvusvahelisel tasandil tunnustatud tähtpäevana 23. august. Üldse, ka riigipühade kõrval nõukogudeaeg-

¹⁵ RPT tegevusest riiklike pidustuste korraldamisel vt. L. Vaan. Propagandatalitus Eesti Vabariigis autoritaarsel ajajärgul. Tartu, 2005, lk. 38–40.

¹⁶ L. Vaan. Propagandatalitus Eesti Vabariigis autoritaarsel ajajärgul, lk. 38–40.

¹⁷ Pühade ja tähtpäevade seadus. 08.02.1994. – Riigi Teataja 1994 I, nr. 12, art. 199.

set tähtpäevakalendrit laiemalt vaadates tor-
kab silma selle pigem optimistlik, positiivne
suunitlus – kui ka mitmete tähtpäevadega
seondusid kannatused, kaotused ja lein (näi-
teks sõjakangelaste ja -ohvrite mälestamine
võidupühal), ei avaldunud see vähemalt otse-
selt tähtpäevade nimetuses.

• Nõukogude riigipühade ja riiklike tähtpäe-
vade kalendris puuduvad kirikupühad.

Kirikupühade väljajuurimine oligi üks
Nõukogude kalendri peaeesmärke. Siinko-
hal tasub aga märkida, et ka taastatud Eesti
Vabariigi riigipühade kalendris on kirikupühi
vähem kui 1937. aasta seaduses. Riigipüha-
dena on alles jäänud vaid *jõulud* ja *ülestõus-
mispühad*, alates 1994. aastast ka *nelipühade*
esimene püha.¹⁸

• Nõukogude riigipühade ja ka üleriigiliselt
tähistatavate tähtpäevade seas ei ole rahva-
kalendri tähtpäevi. Samuti puudub rahvusliku
patriotismi väärtustamine, mille asendus-
ainena pakub aga Nõukogude tähtpäevaka-
lender ohtralt „nõukogude patriotismi” eden-
dama mõeldud tähtpäevi.

Kokkuvõtlikult võib öelda, et kuigi Eesti
Vabariigi ja Nõukogude riiklikest tähtpäeva-
kalendritest võib leida ehk üllatavaltki palju
sarnast (usutavasti kajastub taasiseseisvumis-
järgses tähtpäevaloendis ka Nõukogude aja
mõju), on nad oma põhiolemuselt siiski väga
erinevad. Seetõttu tuligi Nõukogude režiimil
panustada märkimisväärselt energiat ja
jõudu uue tähtpäevakalendri juurutamisse
Eesti alal, mida alustati juba 1939. aastal.
Malte Rolf on Nõukogude pidupäevade kor-
raldamist ja tähtpäevade tähistamise pealesu-
rumist Baltikumis ja Ida-Euroopas pidanud
koguni kogu sovetiseerimispoliitika üheks
olulisemaks elemendiks.¹⁹

Pühade ja tähtpäevade funktsioonid Nõukogude kalendris

Nõukogude tähtpäevakalender oli oma ole-
muselt „kontrakalender” – konstrueeritud
eesmärgiga vastanduda varasematele tava-
dele ning lõhkuda õigeusu tähtpäevade rütmi.
Religioosete traditsioonide ja kirikukalendri
pühade väljajuurimine ning nende asenda-
mine uute nõukogulikega pidi täitma oma-
korda suuremat eesmärki – nõukogude kul-
tuurirevolutsiooni elluviimine ja homogeense
kommunistliku maailmavaatega nõukogude
rahva loomine. Ehk nõukoguliku käsitluse
kohaselt: „[– – –] uued pidupäevad teenisid
revolutsiooni. Nad kandsid edasi sotsiaalseid
ja revolutsioonilisi ideid, aitasid kasvatada
materialistlikku maailmavaadet ning sotsia-
listlikku teadust.”²⁰ Malte Rolfi üldistustele
toetudes võib ka öelda, et Nõukogude täht-
päevade ja nendega seotud pidustuste kaudu
soovis nõukogude võim valitseda ruumi ja
aega, nii avalikus kui privaatsfäärides.²¹

Ljudmilla Tultseva on kokkuvõtlikult nõu-
kogulike tähtpäevade funktsioonidest esile
toonud järgmised aspektid:

- kommunistlike ideaalide ja väärtuste ning
sotsialistliku elulaadi kinnistamine;
- ühtekuuluvustunde ja seotuse suurendamine
erinevate põlvkondade sees ja vahel;²²
- võitlus „kommunistliku moraali antipoodi-
dega” (eesotsas religiooniga).²³

Esiletoomist väärib ka see, et Nõukogude
tsentraliseeritud ja hierarhilisele ühiskonnale
iseloomulikult omandas ka tähtpäevatsükkel
järjest tsentraliseerituma ja hierarhilisema
ilme.²⁴

Hierarhilisus avaldus selles, et aja jook-
sul kujunes välja kindel pidupäevade tähtsuse
järjekord. Eristusid riigipühad ja riiklikud

¹⁸ Samas.

¹⁹ M. Rolf. Das Sowjetische Massenfest. Hamburg, 2006, lk. 329–220.

²⁰ Samas, lk. 49.

²¹ M. Rolf. Das Sowjetische Massenfest. Hamburg, 2006, lk. 458.

²² Suurem osa tähtpäevadest ja nendega seotud pidustustest pidid olema üldrahvalikud, mõeldud nii vanadele kui ka noortele. Samas oli Nõukogude tähtpäevakalendris ka mitmeid kitsamale vanusegrupile suunatud tähtpäevi (eeskätt noortele: pioneeriorganisatsiooni aastapäev, rahvusvaheline üliõpilaste päev jne.), mis pidid aga jääma püsivateks ja looma põlvest põlve edasi kanduvaid traditsioone.

²³ L. A. Tul’ceva. Sovremennye prazdniki i obrjady narodov SSSR. Moskva, 1985, lk. 85.

²⁴ G. Hosking. Rulers and Victims. The Russians in the Soviet Union. Cambridge, London, 2006, lk. 162.

tähtpäevad ning kolmanda kategooria tähtpäevadena kohalikud tähtpäevad, mille arv hakkas kiiresti kasvama pärast 1953. aastat üldise destaliniseerimise ja tsentraliseerituse vähenemise kontekstis. Kõige tähtsamana, nõukogulike pidupäevade „püha teljena” kerkis teiste hulgast esile Oktoobrirevolutsiooni aastapäev, mille tähistamiseks oli ette nähtud kaks vaba päeva.²⁵

Tsentraliseeritus väljendus ka selles, et tähtsamad pühad ja tähtpäevad, nagu ka nendega seotud kombed, pidid olema ühesugused üle kogu Nõukogude Liidu. Vaid lokaalse tähtsusega tähtpäevade puhul esines erinevusi, kuivõrd üleriiklik tähelepanu ja ka majanduslik toetus neile oli väike. Viimaste puhul avanes kohalikul tasandil võimalus (samuti kohustus) tähtpäeva äramärgimiseks ja temaatiliste ürituste korraldamiseks üsna vabalt toimetada (muidugi nõukogulikust üldisest ideoloogiakursist kõrvale kaldumata).²⁶

Vana kalendri asendamisel uuega ei saanud aga vanu, aastasadu kestnud traditsioone lihtsalt läbi lõigata, tähtpäevade välja totaalselt puhastada ja sinna täiesti uut asemele istutada. Uute tähtpäevade ja nendega seotud rituaalide kõrval kasutati küllalt palju ära ka vanu sümboleid, rituaale. Samuti säilitati mõned traditsioonilised pühad või pühade aeg kalendriaastas, andes neile uue sisu või vormi. Üheks parimaks näiteks on maipühade juurutamine töörahva pühana, mis pidi asendama õigeusu kalendris lähedasele ajale langevaid ülestõusmispühi.²⁷ 1.–2. mai pidustused kujunesidki Nõukogude tähtpäevakalendris Oktoobrirevolutsiooni aastapäeva järel suurimaks pühaks, millele eelnesid põhjalikud ettevalmistused. Teiseks enam levinud näiteks on uusaastapidustuste esiletõstmine jõulupühade väljatõrjumiseks. Rääkides annekteeritud Eestist,

siis olid Eestis jõulude tähistamisega seotud traditsioonid, kombed, toidud jne. nii tugevalt juurdunud, et hoolimata pühade selgelt kristlikust taustast ei keelanud nõukogude võim neid pühased kohe ära. Kuigi ühelt poolt püüti jõule maha vaikida ning nende asemel propageerida nääride tähistamist kohustuslike üritustega asutustes 31. detsembril juba 1940. aastal,²⁸ tehti esimestel Nõukogude okupatsiooni aastatel järeleandmisi ka jõulude osas. Kartes suurt vastuseisu ja protesti jõulupühade pidamise keelamise puhul, määrati nii 1940. aastal²⁹ kui ka 1944.–1946. aastal 25. ja 26. detsember puhkepäevadeks.³⁰

Niisiis püüti mitmeid varasemaid traditsioone ja kombeid üle võttes muuta nõukogulikud pühad inimestele vastuvõetavamaks. Omaette küsimus on, mida õieti tähistasid inimesed oma kodudes või millena üht või teist pidupäevaga seonduvat rituaali tõlgendasid. Igal juhul võib vana (nõukogude korra eelse) ja uue tähtpäevatsükli puhul täheldada suurt määral sünkretismi – erinevate sümboolite, kalendrite ja tähtpäevatsüklike segunemist ja paralleelset eksisteerimist. Teatud määral oli sellise sünkretismi loomine ka sihilik – nõukogulik ideoloogia kasutas vanadest kalendritest pärit sümboleid ja kombeid teadlikult ära uute traditsioonide loomisel.

Nõukogulike tähtpäevade rituaale käsitlenud Christel Lane on välja toonud neli erinevat (kuid osaliselt kattuvat) sellise sünkretismi loomise võimalust.

- (1) Vanade pühade ja rituaalide täielik ülevõtmine, millele lisati üksikud nõukogulikud elemendid (nt. spetsiifilised rahvakalendri pühad, nagu Läti *līgo*, Eesti *jaanipäev* jne.).
- (2) Vanade pühade ja rituaalide ülevõtmine, kuid nendega seotud sümboolitele uue sisu andmine.

²⁵ M. Rolf. *Constructing a Soviet Time...*, lk. 452.

²⁶ Samas, lk. 451–452.

²⁷ G. Hosking. *Rulers and Victims*, lk. 163.

²⁸ M. Hiimäe. Nõukogudeaegsed jõulud. – *Võim ja kultuur*. Tartu, 2003, lk. 339–383.

²⁹ ENSV RKN määrus 25. ja 26. dets. puhkepäevadeks kuulutamise kohta. 20.12.1949. – Eesti NSV Teataja 1940, nr. 68, art. 1024.

³⁰ 1944. aastal oli Eesti NSV juhtkond jõulude osas nõutu, kuid ÜK(b)P KK Eesti büroo juht Nikolai Šatalin olevat leidnud, et „sellest [jõulupühade tähistamisest] ei tasu praegu tüli tõsta”. Agressiivne jõulupühade tähistamise lõpetamine sai teoks 1947. aastal, kui 25.–26. detsembril puhkepäeva enam ei lubatud. Vt. K.-O. Veskimägi. *Kuidas valitseti Eesti NSV-d*. Tallinn, 2005, lk. 117–118.

(3) Mõnede sümbolite ülevõtmine ja nende kasutamine uues tähenduses või vanas tähenduses, aga uues kontekstis.

(4) Vanade pühade ja rituaalide täielik kaotamine, kehtestades samale ajale mõne uue nõukoguliku tähtpäeva.³¹

Seega ei tähendanud nõukoguliku tähtpäevatsükli kehtestamine täielikku vanade kommete põlu alla panemist ega keelamist, vaid sobivate sümbolite ja traditsioonide uue ideoloogia teenistusse rakendamist, tähtpäevarituaalide übermõtestamist. Mall Hiimäe on osutanud, et tähtpäevade muutumine ebaaktuaalseks ei tähenda veel sellele päevale kinnistunud tavade hääbumist ning et rahvalike tähtpäevadega seotud tavad – vana-sõnad, ilma- ja saagiended, meelelahutused jne. võivad hajuda mitmele lähestikku paiknevale tähtpäevale.³²

Nõukogude Eesti tähtpäevakalendri analüüs. Eesmärk ja kasutatud allikad

Saamaks ülevaadet sellest, millised tähtpäevad on ühel või teisel Eesti ajalooperioodil aastaringis üldse olemas olnud, on üheks käepärasemaks ja ülevaatlikumaks allikaks kalendrid ja kalenderteatmikud. Kalendrid on trükistena mänginud juba sajandeid väga suurt rolli Eesti kirjakultuuri arengus, peegeldades samas ka hästi ajastu väärtusnorme ja ideoloogiat. Oma mitmekesise rahvaraamatuliku sisu ja vormi tõttu on kalendrid läbi aegade olnud rahva seas väga populaarsed, neid trükiti ja levitati üha suurenevates tiraažides. Näiteks ilmus 19. sajandi lõpus trükist arvestuslikult juba üks kalender iga pere peale (nt. aastal 1900 ilmus 32 erinevat kalendrit keskmise tiraažiga 10 000).³³ Arvesse tuleb võtta sedagi, et varasemate kalendrite luge-

jaskond oli trükikalendrite hulgast mitu korda suurem, sest neid loeti ühiselt kas pereringis või naabritega.³⁴

20. sajandil muutus kalendrite pilt, väljaandjate ring ja levik üha laialdasemaks ja kirjumaks. Suurenesisid nii nimetuste arv kui ka tiraažid, nii et kuni 1917. aastani püsisid kalendrid oma levikult raamatute osas kindlalt teisel kohal (koguarvuga u. 13,5 miljonit eksemplari) usukirjanduse järel.³⁵ Aastatel 1918–1940 suurenes kalendrite nimetuste arv veelgi, ulatudes 1939. aasta kohta ilmunud nimetustes üle 80, kuid täpsemat statistikat iseseisvusperioodi kohta tervikuna pole tehtud.³⁶

Sellist populaarset ja potentsiaalselt mõjukat propagandakanalit ei jätanud kasutamata ka nõukogude võim. Nii jätkuski kalender-raamatute väljaandmise traditsioon ka Nõukogude perioodil. Seejuures säilis nii kalendrite vorm kui ka sisuline ülesehitus – kalendrid sisaldasid endas samamoodi kui varemgi kalendaariumit ning tervet rida informatiivseid, praktilisi ja meelelahutuslikke kirjutisi. Esimesed Nõukogude okupatsiooni ajal välja antud kalendrid (nt. 1941. aastaks ja 1945. aastaks trükitud kalendrid) kandsid traditsioonilist nime „rahvakalender“ (1941. aasta „Väike rahvakalender“). Süstemaatilisel, ühesuguse skeemi järgi välja antavate rahvakalendrite traditsiooni jätkas 1948. aastast alates ilmuma hakanud 1949. aasta jaoks trükitud „Kalender-teatmik“, mis alates 1961. aastast (1962. aasta jaoks) kandis lihtsalt „Kalendri“ nime.

See, vähemalt vormilt iseseisvuseelseid ja -aegseid traditsioone kandev, ideoloogilise kõrval palju praktilist ja meelelahutuslikku pakkuv trükis oli lugejate poolt armastatud ja populaarne iga-aastane lugemisvara. Seda tõendasid kalenderteatmike suured tiraažid ja hea läbimüük. Samuti näiteks 1968. aasta

³¹ C. Lane. The rites of rulers: rituals in industrial society: the Soviet case. Cambridge, New York, 1981, lk. 234–237.

³² M. Hiimäe. Püsivusest ja muutlikkusest rahvakalendri tavandis. – M. Hiimäe. Sõnajalg jaaniööl. Tartu, 2006, lk. 240.

³³ E. Annus. Eesti kalendrikirjandus 1720–1900. Tallinn, 2000, lk. 146.

³⁴ J. Peegel (toim.). Eesti ajakirjanduse teed ja ristteed. Tartu, Tallinn, 1994, lk. 24.

³⁵ www.utlib.ee/ee/raamatuaasta/kalendrid.html (vaadatud: 01.03.2010).

³⁶ Samas.

28. jaanuari Edasis ilmunud Ilse Veersalu artikkel, milles ta mainib, et „Vaatomata praegu ilmuvale populaarteaduslikule kirjandusele ja perioodikale, mille mahtu 100 aastat tagasi ilmunuga võrreldagi ei saa, on kalender-teatmik ometi jäänud kõige nõutavamaks trükiseks, mille 120 000-lisest tiraažist ei jätkunud kõigile soovijaile. Ja ometi ilmus meil käesolevaks aastaks 16 nimetust kalendrid, kokku ca 98 000 eksemplari.”³⁷

Seega jäid kalenderteatmikud Nõukogude ajal populaarseks lugemisvaraks,³⁸ mis täitsid ootuspäraselt nõukogude-eelse traditsiooni jätkuna meelelahutuslikku ja informatiivset rolli. Nõukogude võim omakorda nägi selles laia lugejaskonnaga trükises veel üht võimalikku propagandakanalit, mistõttu teatmike lehekülgedel ilmusid ka ideoloogilised propagandistlikud lood Nõukogude ühiskonna edusammudest ja kangelastest.

Just nende – ühelt poolt kalendrikirjanduse järjepidevuse kandjate ja teisalt nõukogulikele ideoloogilistele ja tsensuuriireeglitele allutatud – trükiste põhjal on koostatud ka ülevaade Nõukogude tähtpäevakalendrite kujunemisest. Tähtpäevad on üles tähendatud teatmike kalendaariumides. Tõenäoliselt polnud kalendaariumi osa nendes mitmekesistes trükistes just kõige tähtsam, inimesed said ju igapäevast kalendaarset informatsiooni ka kõikvõimalikest muudest allikatest, seina- ja taskukalendritest meediakanaliteni. Nii võiks küsida, mil määral paksu kalenderteatmiku esimestel lehekülgedel tabelkalendaariumisse kantud tähtpäevad üldse tähelepanu pälvisid, kuid vähemalt kajastab sellisesse mõjukasse

ja laia levikuga teatmikku päevade äramärgimine nende tähtsustamist ametlikul tasandil. Ka võib vähemalt subjektiivse mulje põhjal nentida, et teatmike kalendaariumiosa leidis sageli kasutust ka igapäevaselt – raamatukogudeski säilitatavatel eksemplaridel on pliiat-siga päevade juurde märgitud isiklikus elus vajalikke ja olulisi sündmusi, meelepidamist vajavaid tegemisi jne.

Seega, info kalendaariumisse märgitud tähtpäevadest jõudis eeldatavalt väga paljude, kui mitte kõigi eestikeelsete lugejate kodudesse.

Lähtudes soovist saada ülevaade kogu Nõukogude perioodist ja veendudes esmase vaatluse järel, et kõigi ilmunud aastakäikude kaasamine ei ole tingimata vajalik, kuivõrd muutused tähtpäevade loetelus ei olnud kuigi järsud, on viieaastase sammuga läbi vaadatud kalenderteatmikud aastatest 1945–1985, kokku üheksa trükist.³⁹ Perioodidel, mil tähtpäevade loendis ilmnesid suuremad muutused (nt. 1950–1955; 1970–1975), on vaadeldud ka eelnevate ja järgnevate aastate kalendrid üheaastase sammuga. Tabelid ja graafikud on aga koostatud siiski üheksa iga viie aasta järel ilmunud kalendri põhjal.

Tõenäoliselt vajadusest tutvustada nõukogulikke tähtpäevi ja soovist juurutada nende tähistamist on varasemates kalendrites pööratud neile suhteliselt suuremat tähelepanu kui hilisematel aastatel. Nii on 1950., 1955. ja 1960. aasta teatmikes enne aasta kalendaariumit eraldi välja toodud loetelu „Riiklikud tähtpäevad ja pühad”, kusjuures eristust nende kahe vahel tehtud ei ole. N.-ö. stan-

³⁷ I. Veersalu. Uus aasta, uued kalendrid. – Edasi 28.01.1968, nr. 24, lk. 3; mainimist väärrib ka autori rõhuasetus nõukogudeaegsete ja varasemate (19. sajandi) kalendrite võrdluses – pikalt kirjeldab ta positiivses toonis sajandivanuseid kalendrid ning kuigi ta lisab, et „meie kalenderteatmikud on samas suunas edasi arenenud”, avaldab ta kahetsust, et kalendrites ei ole enam märgitud kuude eestikeelseid (rahvapäraseid) nimetusi.

³⁸ Toetudes veel kord tiraažidele: kalenderteatmike tiraažid Nõukogude perioodil kõikusid 25 000-st (1950. aastal) kuni 190 000-ni (1985. aastal).

³⁹ Esimene nõukogulik kalender anti Eesti NSV Riikliku Kirjastuse poolt 50 000-eksemplarilise tiraažina välja juba 1940. aastal (Väike rahvakalender 1941. Tallinn, 1940). See on aga käesolevast analüüsist kõrvale jäetud, kuivõrd selget tähtpäevade ja pühade hierarhiat sellest hästi esile ei tule. Iseenesest huvipakkuvad on ka päris Nõukogude perioodi lõpu kalendrid. Näiteks 1990. aasta jaoks trükitud „Kalender 1990” (Tallinn, 1989, ilmunud 220 000-lises tiraažis), milles kõrvuti nõukogulike tähtpäevadega on ära toodud ka rahvuslikke tähtpäevi (nt. Nõukogude armee aastapäevale 23. veebruaril järgneb kalendris Eesti iseseisvuspäev 24. veebruaril) ja hulgaliselt rahvakalendri ja kiriklikke tähtpäevi. Käesolevast võrdlusest on aga ka 1990. aasta kõrvale jäetud, sest see esindab juba üleminekuaega.

dardloetelusse on kuulunud ligikaudu 19–20 tähtpäeva. Lisaks loetelule on 1950. ja 1955. (lähemal vaatlemisel selgus, et ka 1951. ja 1952.) aastate kalendrites paarikümnel leheküljel neist samadest tähtpäevadest ükshaaval pikemalt kirjutatud, selgitades nende ajaloolisi ja ideoloogilisi tagamaid. See tava kaob järk-järgult – mitte küll sõna-sõnalt, kuid sisult korduvat teksti iga tähtpäeva kohta aasta-aastalt enam ei trükitud. Näiteks 1955. aastal on pikemalt kirjutatud vaid üheksast ja 1956. aastal kaheksast tähtpäevast⁴⁰ varasema 20 asemel. Juba tuntuks saanud tähtpäevalugudele järgnevad aga ülevaated „ümarmarguse” vanusega sündmustest ja sünni- või surmaaastapäevaga isikutest. Näiteks kirjutati 1955. aasta kalendris sellest, et 50 aastat oli möödunud Stalini teose „Proletaarlaste klass ja proletaarlaste partei” ja Lenini teose „Sotsiaaldemokraatia kaks taktikat demokraatlikus revolutsioonis” ilmumisest.⁴¹

Tähtsaimate pühade loetelu ei sisalda hierarhias madalamal astmel olevaid tähtpäevi (neid, mis polnud riigipühad, nagu näiteks igasugused elukutsetega seonduvad tähtpäevad ja rahvakalendri tähtpäevad). Samas on palju erinevaid tähtpäevi, kaasa arvatud riigipühad,⁴² märgitud tabelkalendaariumisse vastava päeva juurde. Seepärast ongi tähtpäevade kokkuvõtte vaatlusaluse aasta kohta tehtud just tabelkalendaariumite põhjal – kokku on loetud kõik erinevad tähtpäevad, mis kalendaariumitesse märgitud.⁴³

Nende andmete põhjal on vaatluse all järgmised uurimisküsimused:

- Kui palju ja millist laadi tähtpäevi oli Nõukogude tähtpäevakalendris erinevatel aastatel?

- Kuidas liigitada nõukogudeaegseid kalendritähtpäevi? Kuidas muutus tähtpäevade arv liigiti?
- Kuidas neid muutusi seletada, mida nad peegeldavad?

Tulemused: tähtpäevade arv

Tähtpäevade arv aastast oli Nõukogude perioodi vältel muutuv. Seejuures kadus harva kalendrist mõni varasemal aastal esinenud tähtpäev, küll aga lisandus aasta-aastalt üha uusi äramärgitud päevi. Lugesdes kokku kõik kalendaariumides ära märgitud tähtpäevad, on tulemused järgmised:

Tabel 1: Tähtpäevade arv aastatel 1945–1985.

Aasta	Tähtpäevade koguarv aastas*
1945	45
1950	40
1955	33
1960	32
1965	38
1970	51
1975	58
1980	69
1985	72

* Kokku on loetud eraldi kõik tähtpäevade nimetused, mitte päevad, mil midagi tähistati. Sageli, eriti nn. liikuvate pühade (peamiselt elukutsetega seotud tähtpäevad, mis olid reeglina nädalavahetustel) puhul langes ühele päevale mitu tähtpäeva; seega oli reeglina nn pidulikke päevi aastas vähem kui pidupäevi endid.

⁴⁰ Nendeks tähtpäevadeks olid 1956. aastal Lenini mälestuspäev, Nõukogude armee ja sõjalaevastiku päev, rahvusvaheline naistepäev, Pariisi Kommuuni päev, töörahva solidaarsuse püha, Euroopa fašismist vabastamise päev (1955 – suure võidu aastapäev), Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni aastapäev, NSV Liidu konstitutsiooni päev. 1955. aastal oli kirjutatud Jaapani üle saavutatud võidu pühast, mis 1956. aastal aga kalendaariumist kadus.

⁴¹ Kalender 1955. Tallinn, 1954. lk. 185–187.

⁴² Selles praktikas esineb siiski üksikuid erandeid – näiteks 1955. aasta kalendris on tähtpäevade loendis „Riiklikud pühad ja tähtpäevad 1955. aastal” märgitud, et 21. veebruaril on rahvusvaheline koloniaalrežiimi vastu võitlemise päev, mis aga kalendaariumisse kantud pole.

⁴³ Juhul, kui kalendaariumisse pole kantud eespool olevas loendis nimetatud riigipühad ja riiklikud tähtpäevad, on ka need tähtpäevade statistikasse kaasatud. Seega on käesolevas analüüsis lisaks tabelkalendaariumile üle vaadatud ka tähtsaimate, riiklike tähtpäevade loend juhul, kui see kalenderteatmikus olemas oli.

Üldine tendents oli seega kasvav – kui 1940- ja 1950-ndatel oli tähtpäevi kolmeneljakümne ringis, siis 1985. aasta kalendrist võib leida juba 72 äramärgitud või esiletõstetud tähtpäeva.

Tulemused: tähtpäevade liigid

Püüdes lihtsustada ülevaate saamist sellest, milliste tähtpäevade arvelt nende koguhulk suurenes, on erinevad tähtpäevad jagatud kolme suuremasse kategooriasse.

1) *Ajalooa seotud tähtpäevad*. Selle liigituse alla on arvatud:

– ajaloosündmustega seotud päevad nii Eesti, üleliidulise kui ka maailma ajaloo tasandil;
– ajalooliste isikutega seotud tähtpäevad (peamiselt nende sünni- ja surmapäevad).

2) *Elukutse või -alaga seotud tähtpäevad*.

Sellesse kategooriasse on arvatud kõik otseselt elukutsega seotud tähtpäevad (kaevurite, miilitsate, õpetajate päev jne.), aga ka päevad, mis küll nime poolest otseselt ainult ühe elukutsega ei piirdu, kuid mille tähistamine pühendati eeskätt konkreetse kitsama kutsealaga seotud inimestele (nt. ajakirjandus- ja raadiopäev, kosmonautika päev, teatripäev jne.).

3) *Rahvakalendriga seotud tähtpäevad*.

4) Need tähtpäevad, mis selle liigituse alla ei mahtunud, on koondatud kategooria *Muu* alla. Nendeks on näiteks naistepäev, noorsoopäev, üliõpilastepäev, ülemaailmne tervisepäev, looduskaitsepäev, ülemaailmne sõpruslinnade päev jne. Kuigi esimesi neist võiks veel tinglikult koondada laiematele sotsiaalsetele gruppidele suunatud tähtpäevade alla, pole seda käesoleval juhul tehtud, sest tegemist oleks üsna laialivalguva ja suhteliselt väikesemahulise kategooriaga. Eesmärgiks on iseloomustada üldisemaid tendentse nõukogulike tähtpäevade kalendri arengus ja suuremate selgepiiriliste gruppide esiletoomist, nii et võimalikult täpne ja põhjalik tähtpäevade liigitamine pole ilmtingimata vajalik.

Mõistagi pole selline liigitus ainuvõimalik. Tähtpäevi võiks jagada ka selle järgi, milliseid

Nõukogude ühiskonna aspekte nende abil esile tõsteti. Näiteks peegeldas rida tähtpäevi, mida hakati tähistama 1930-ndatel, Nõukogude ühiskonna kasvavat militariseeritust. Just 1930-ndatel lisandusid Nõukogude kalendrisse lisaks juba 1920-ndatel tähtpäevadeks kuulutatud Punaarmee aastapäeva ja piirivalvurite päeva kõrvale ka õhujõudude päev, üleliiduline raudteetöölise päev, mereväelaste päev ja kehakultuurlaste päev (ka viimast on seostatud just ühiskonna üldise militariseerituse kasvuga).⁴⁴

Käesoleval juhul kasutatud liigituse puhul võib vaielda ka ühe või teise päeva kindlasse kategooriasse kuulumise üle. Näiteks Punaarmee ja sõjalaevastiku päev kui eeskätt sõjaväelastega seotu, on loetud elukutsega seotud tähtpäeva alla, kuigi teda võiks liigitada ka ajalooliste tähtpäevade (Punaarmee aastapäeva) või koguni „muu” kategooria alla (rahvasuus meestepäev – analoogia naistepäevaga). Teatud ajalooline kontekst oli ju antud pea igale Nõukogude tähtpäevale (nt. ajakirjanduspäev oli Pravda sünnipäev, naistepäeva ajalooliseks taustaks selle päeva tähistamise otsus rahvusvahelisel progressiivsete naiste kongressil Kopenhaagenis 1911. aastal jne.).

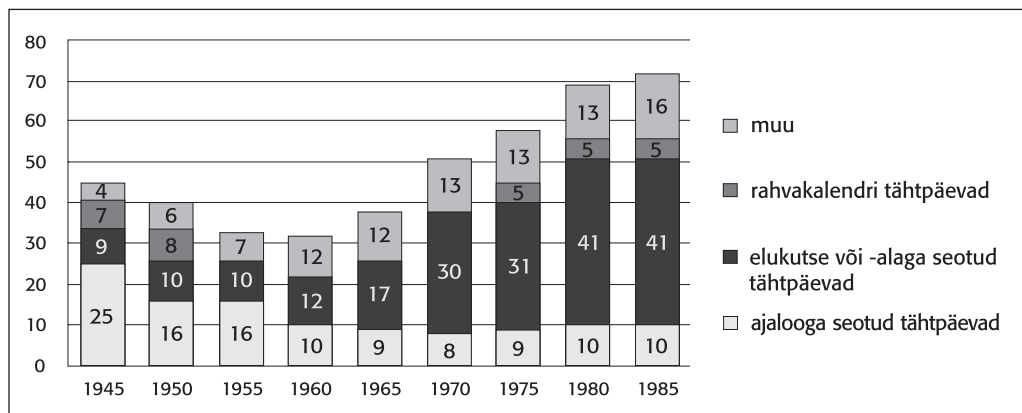
Käesoleval juhul on püütud aga eristada selgelt ajalooa seotud tähtpäevi nõukogudeaegses kalendris. Neid, mille puhul ajaloolised sündmused on pigem konteksti rollis, on püütud liigitada teistesse kategooriatesse.

Lõpuni selget eristamist ei võimalda ei nõukogulike tähtpäevade nimetused ega nende sisu (s. t. tähistamisega seotud rituaalid, tähtpäevade sotsiaalsed sihtgrupid). Tõenäoliselt ei olnudki see nõukogude ideoloogia seisukohalt omaette eesmärk – kuigi igale elanikkonnarühmale püüti luua „oma tähtpäev”, pidid tähtpäevad ja nendega seotud pidustused rohkem või vähem kaasa harama tervet Nõukogude Liidu elanikkonda.

Tabelist 1 nähtus, et kuigi üldine tendents on kasvav, on 1945. ja 1950. aasta kalendrites tähtpäevi rohkem kui 1955., 1960. ja 1965. aasta kalendrites. Ülevaate, milliste liikide arvelt tähtpäevade hulk suurenes ja vähenes, annab graafik 1.

⁴⁴ K. Petrone. *Life Has Come More Joyous, Comrades. Celebrations in the Time of Stalin*. Bloomington, 2000, lk. 16.

Graafik 1: Tähtpäevade arvu muutus liigiti aastatel 1945–1985.

Täienduseks graafikule tuleb märkida, et esialgne tähtpäevade arvu vähenemine ei tähenda, et mõni nõukogulik oluline tähtpäev oleks kalendrist maha võetud või märkimata jäetud. Vastupidi – nõukogulikke tähtpäevi, eeskätt erinevate elualade esindajatele oma pidupäevade andmist, lisandus kalendrisse juurde.

See, et 1955. aasta kalender meile 5 aasta taguse, veelgi enam 10 aasta tagusega võrreldes hõredamat tähtpäevatsükli näitab, on pigem seletatav sõjajärgsete aastate õhustikuga. Nii on 1945. aasta kalendris, mis trükitud värskest pärast Eesti ala vallutamist Nõukogude vägede poolt, veel kajastatud Eesti samm-sammuline okupeerimine. Järjest on toodud kuupäevad, mil on „vabastatud” Võru, Tartu, Valga, Pärnu, Viljandi, Paldiski, Haapsalu, Tallinn ja lõpuks Kuresaare. Neist kuupäevadest on hilisemates vaatlusalustes kalendrites nõukoguliku Eesti ajalookäsitluse kinnistamisel olulist rolli mänginud päevana ära märgitud olnud vaid 22. september, mil „Nõukogude Armee väeosad vabastasid Tallinna” (vaatlusalustes kalenderteatmiketes esines see kõigis, v. a. 1970., 1975. ja 1985. aastal trükituis), ülejäänud 1944. aasta sündmusi Eestis kajastavaid äramärgitud päevi neist aga ei leia. Teisalt ei õnnestunud (ega võib-olla soovitudki) kohe sõjajärgsetel aastatel järsult läbi lõigata varasemast aastast pärit traditsioone, kombeid ega mõtteviisi. Pigem püüti neid

traditsioone, mida andis rakendada nõukogude võimu teenistusse, sobivas võtmes ära kasutada. Näiteks võis suuresti agraarseid rütme seadvaid rahvakalendri tähtpäevi ja -kombeid „tööle rakendada”, ka nõukoguliku põllumajandussüsteemi ülesehitamisel (kas või näiteks kolhooside lõikuspühad jmt.). Nii oligi 1945. aasta ja isegi veel 1950. aasta kalendriski (trükitud 1949. aastal) terve rida rahvakalendri tähtpäevi, millest ühtegi kahe järgneva aastakümne kalendrites ei nimetatud. Veelgi enam, lisaks Nõukogude perioodi lõpu poole taas ametlikult kalendris märgitud vastla-, jüri-, jaani-, kadri- ja mardipäevale on esimestes sõjajärgsetes kalendrites märgitud ka tõnise- ja mihkklipäev (1945. aasta kalendris) ning nääri-, jakobi- ja madi-sepäev (1950. aasta kalendris).

Täpse loetelu sellest, millised tähtpäevad üldse Nõukogude kalendris esinesid ning millistel vaatlusalustest aastatest nad märgitud olid, annab lisa 2.

Kõigi üheksa läbivaadatud kalendriaasta peale tuli kokku 102 erinevat äramärgitud tähtpäeva. Sinna hulka on arvatud kõik kalendris ära märgitud erinevad pühad, tähtpäevad, mälestuspäevad. Ainsana on arvestusest välja jäänud aastaalgade alguse päevad, kuivõrd need esinesid kõigis kalendrites ja antud kontekstis huvi ei pakkunud. Vaadeldes tähtpäevakalendri kujunemist läbi Nõukogude perioodi liikide lõikes, võib teha järgnevaid järeldusi:

• Elukutsega seotud tähtpäevad

Kõige rohkem oli analüüsitud kalendrites erinevaid elukutse või elualaga seotud tähtpäevi. Elukutsetega seotud tähtpäevade rohkus kinnitab eriti ilmekalt nõukogudeaegsete kalendritähtpäevade ideoloogilisi eesmärgi – reguleerida ühtviisi kõigi Nõukogude Liidu elanike aega ja elurütmi ning levitada kitsamates sihtgruppides oma ideoloogiat. 1985. aastal ilmunud pidustusi ja tähtpäevi tutvustavas raamatus väidetakse, et „pidupäevad, mis on seotud elukutsete ja tööraha edusammudega, aitavad kaasa ühiskondlike sidemete laiendamisele, isiksuse harmoonilisele arengule ning kinnistavad arusaama nõukogude tööelu humanistlikust olemusest.”⁴⁵ Üleüldise propaganda kõrval pakkusid just ühe või teise töö- ja eluala esindajatele pühendatud tähtpäevad suurepärase võimaluse nõukogude ideoloogia propageerimiseks, mis omakorda oli rüütatud populaarsetesse vormidesse (nt. pidustused, hüvede jagamine preemiatega, aunimetuste vormis jne.). Sellised rahvale eeldatavasti meelepärased nõukogulikud pidupäevad olid laiema ideoloogilise propaganda kõrval ka olulised majanduselu rütmide reguleerijad – nii nagu kiriku- ja rahvakalender olid reguleerinud põllumajanduselu, pidi kalender reguleerima Nõukogude majanduselu rütmi nii kolhoosides-sovhoosides kui ka tehastes ja vabrikutes. Varasemaga võrreldes nihkus raskuspunkt aga agraarselt elult industriaalsele, seotus loodusrütmidega väljendub nõukogudeaegses tähtpäevakalendris palju vähem. Elukutsetega seotud tähtpäevad rakendati industriaalühiskonna vormimisel tööle lausa kahekordselt: nad olid nii eeskujulike töötajate vormimise tööriistad (innustati ja kohustati plaane täitma just tähtpäevadeks) kui ka nende tunnustamise ja ühiskonnas esiletõstmise vahendid (preemiatega ja aunimetustega jagamine tähtpäevadel).⁴⁶

Nii püütigi pea igale elanikkonnarühmale anda oma tähtpäev. Seetõttu ongi uuritava üheksa kalendri peale kokku kõige rohkem erinevate elukutsetega seotud tähtpäevi: erinevaid nimetusi kokku 41. Kui 1945. aastal on kalendrisse märgitud üheksa ning 1950. ja 1955. aastal kümme vastavat liiki tähtpäeva, siis aasta-aastalt lisandus neid kalendritesse järjest enam. Seejuures hakkas elukutsetega seotud tähtpäevade arv eriti kiirelt kasvama 1960-ndate teisel poolel. Näiteks 1965. aastal võeti vastu NSV Liidu ÜN seadlused, mis määrasid kindlaks järgmised tähtpäevad: kalurite päev, üleliiduline nafta- ja gaasitöötajate päev, õpetajate päev, keemikute päev, meditsiinitöötajate päev.⁴⁷ Järgneval, 1966. aastal lisandus aga lausa 8 uut tähtpäeva: geoloogide, energeetikute, kergetööstuse töötajate, kaubandustöötajate, metsatöötajate, masinaehitajate, põllumajandustöötajate ja toiduainete tööstuse töötajate päevad.⁴⁸

Uute elukutsetega seotud tähtpäevade lisandumise laine just 1960-ndate lõpus on seostatav mitmete ühiskonna arenguprotsessidega: majandusreformide ja intensiivistuva industrialiseerimisega, samuti taasvallanduva ateismi ideoloogia propageerimise kampaaniaga.⁴⁹ Ühe alternatiivina religioossete tavade ja traditsioonide asemel pakuti siis välja ka järjest rohkem mitmesuguseid nõukogulikke tähtpäevi.

Samas ei kadunud vaadeldava perioodi jooksul kalendrist ükski vastavat liiki tähtpäev. Nii ongi 1970. aasta kalendris 1965. aasta kalendriga võrreldes juba 13 vastavat liiki tähtpäeva rohkem.

• Ajalooga seotud tähtpäevad

Pea kõigi nõukogulike tähtpäevade puhul olid loodud suuremad või väiksemad seosed aja-

⁴⁵ L. A. Tul'ceva. Sovremennye prazdniki i obrjady narodov SSSR, lk. 92.

⁴⁶ K. Petrone. Life has become more joyous, comrades: celebrations in the time of Stalin, lk. 16.

⁴⁷ NSVL ÜN seadlused 03.05.1965, 28.08.1965, 29.09.1965, 10.12.1965, 10.12.1965. – Sbornik zakonov ..., lk. 190–192.

⁴⁸ NSVL ÜN seadlused 31.03.1966, 23.05.1966, 30.05.1966, 29.06.1966, 13.08.1966, 15.08.1966, 26.08.1966, 30.08.1966. – Sbornik zakonov ..., lk. 192–194.

⁴⁹ M. Rolf. Das Sowjetische Massenfest, lk. 342.

looliste sündmustega. Elukutsega seotud või muid tähtpäevi peeti ikka tavaliselt päeval, millel oli seos vastavat valdkonda puudutava ajaloolise sündmusega või nõukoguliku üritusega. Näiteks raudteelaste päeva otsustati hakata tähistama pärast 1935. aasta 30. juulil 1935 Kremlis toimunud raudteelaste-eesrindlaste vastuvõttu; töörahva püha ajalooliseks alguseks loeti aga Chicago tööliststreik 1886. a. 1. mail.

Samas on eristatavad need kalendritähtpäevad, mille puhul ajalooline sündmus või isik on pea-, mitte kõrvaltegelane ning mil meenutati eeskätt konkreetset ajaloolist sündmust või mälestati isikut. Näiteks ülemaailmne lennunduse ja kosmonautika päev, mida tähistati 12. aprillil Juri Gagarini 1961. aastal teoks saanud kosmoselennu päeval, sai laiema tähenduse ja Gagarini isik jäi „nõukogude riigi ja rahva suurte saavutuste” varju. Ka pionieriorganisatsiooni ja komsomoli aastapäevad, mida peeti organisatsiooni asutamise aastapäevana, olid siiski pioneeride ja kommunistlike noorte üldised pidupäevad, mil ajaloolisi sündmusi meenutati pigem taustana.

Neid tähtpäevi, mis siinses käsitluses on loetud peateemaliselt ajalooa seotuks, oli kokku 31 erinevat nimetust. Võrreldes elukutsega seotud tähtpäevadega, on nende tähtpäevade pilt märksa kirjum – kõiki neid ei tule ette ühelgi vaatlusalusel aastal, on päevi, mis kalendrist kadusid, aga on lisandunud ka uusi. Kõige rohkem oli ajalooa, ajalooliste sündmuste või ajalooliste isikute sünni ja surmaga seotud tähtpäevi 1945. aasta kalendris (25 erinevat nimetust). Järgnevatel aastatel oli ajalooa seotud tähtpäevi tunduvalt vähem – 1950. ja 1955. aastal 16, kõige vähem oli vastavat liiki tähtpäevi 1970. aastal – vaid 8. Nagu juba eespool mainitud, tuleb ajalooa seotud tähtpäevade arvu kalendris ligi kolmandiku, isegi kahe kolmandiku võrra (1970. a.) vähenemine peamiselt selle arvelt, et 1945. aastal oli kalendrisse märgitud Eesti ala taasvallutamise Punaarmee poolt linn-linna kaupa. Õigupoolest võib vaidlustada, kas 1945. aasta algul trükitud kalenderteatmikusse

märgitud, alles vähem kui aastavanuseid sündmusi üldse ajaloolisteks liigitama peaks. Samas on need päevad kindlasti seotud Eesti ajalooa, nõukoguliku ajalookontseptsiooni kinnistamise seisukohalt oluliste päevadega, mis hiljem leidsid oma koha ajalooõpikutes ja -käsitluses.

Ajalooa seotud tähtpäevade kirjapanemine kalendrisse on üks märke sellest, mille rõhuasetuste kaudu püüti nõukogulikku ajalookäsitlust Eesti elanikkonnale algul tutvustada ning hiljem inimeste teadvusesse juurutada. Seega on laiale lugejaskonnale mõeldud, aasta-aastalt esile tõstetud ajaloosündmused kalenderteatmikkes üheks lisaallikaks nõukogude inimesele omase ajalooa teadvuse vormimise uurimisel.

Ajalooa seotud tähtpäevade sees võib omakorda teha eristusi mitmetel tasanditel.

1. Ajalooperioodide tasand – 20. sajand ja kaugem ajalugu

Nõukogude ajalookäsitluse kohaselt väärtsid esiletõstmist eeskätt need sündmused ja perioodid, mis olid otseselt seotud Nõukogude Liidu ajaloo murdepunktide ja sündmustega Eesti ajaloos ning seostusid nõukogude võimu kehtestamisega. Seega koondus suurem osa ajaloosündmusi 20. sajandisse. Samas püüti ka varasemast ajaloost leida seda, mis toetaks Nõukogude Liidu ajaloolist legitiimsust – sündmusi, mis aitaksid esile tõsta klassivõitlust või väärtustaksid Vene ajaloo suurkujusid (seejuures rakendati vene rahvusliku uhkuse ja ajaloolise suuruse tunnetuse loomiseks ära ka nõukogude ideoloogia hinnangu järgi vastuolulisi persoone, nagu nt. Ivan Julm, Peeter Suur).

See tendents, et riiklikes kalendrites on esile tõstetud kas lähiajaloo sündmused või siis hoopis kaugema ajaloo sündmused, on üldine laialt levinud praktika. Sellele järeldusele on jõudnud 191 erinevat kalendrit võrrelnud Eviatar Zerubavel, kes märgib, et ajalooliste tähtpäevadena on kalendrites kajastatud kas kaugema ajaloo või viimase kaheksa aasta sündmusi ning vaid 22 kalendris tema uuritud 191-st on tähtpäevana märgitud mõnd ajaloo-

list sündmust aastatest 680–1772.⁵⁰

Nõukogude Liidu ajalookontseptsiooni järgi tõsteti iseenesestmõistetavalt esile 20. sajandi esimese poole ajaloosündmusi, nii ka Nõukogude Eesti trükikalendrites. Üks olulisemaid ajaloosündmusi, millega ka enamik kalendritähtpäevi seondus, oli Suur Isamaasõda (Teine maailmasõda). 31-st tähtpäevast 11 on otseselt seotud sõjasündmustega, lisaks Eesti annekteerimist Nõukogude Liiduga põlistavad tähtpäevad – 21. juuni kui „tööraha võimuletulek Eestis”, 21. juuli kui „Eesti NSV aastapäev” ning 6. august kui „Eesti NSV vastuvõtmine Nõukogude Liitu”.

2. Sündmuste ja isikute tasand

Läbi aegade on kalendritesse märgitud ka ajalooliste isikute sünni- ja surmapäevi. Silmapaistvalt palju on isikute surma- ja sünnipäevi ära märgitud esimeses, 1940. aastal ilmunud Nõukogude okupatsiooni aegses rahvakalendris.⁵¹ Selles on erinevate sotsialistliku liikumise ja Nõukogude Liidu ajalooga seotud isikute kõrval ära toodud ka vene, maailma ja eesti kultuuritegelasi – kokku lausa 81 isikut, kuhujuures mitmete puhul on märgitud ära nii surma- kui ka sünnipäevad. Eestiga seotud isikutest on kalendris märgitud J. Barbaruse, V. Kingissepa, L. Koidula, F. R. Kreutzwaldi, J. Liivi, K. Mägi ja Jaan Tombi sünni- ja/või surmapäevad.

Hiilisemal ajal aga kadusid ajalooliste isikutega seotud tähtpäevad Nõukogude kalendritest peaaegu täielikult. Analüüsitud perioodil võis kalendritest kokku leida vaid seitse erinevat ajaloolise isikuga seotud tähtpäeva. Neist kõige olulisem, kõigis kalendrites esinev oli V. I. Lenini sünniaastapäev 22. aprillil.⁵² Leniniga seostub ka teine enam märgitud tähtpäev – Lenini surmapäev.⁵³

Lenini kõrval on kalendaariumides äramärkimist leidnud teisedki „klassikud” – Stalini sünnipäev 1945. ja 1955. aastal ning Marxi ja Engelsi sünnipäevad 1950. aastal. Pärast stalinismi ja isikukultuse hukkamõistmist lõppes ka isikutega seotud tähtpäevade kandmine trükikalendritesse, ainsaks erandiks jäi V. I. Lenini sünnipäev, mille suurejooneline tähistamine püsis Nõukogude korra lõpuni. Silmatorkavaks ja huvitavaks erandiks on ainus Eestiga seotud ajalooline isik, kelle sünnipäev on ühel korral – 1945. aastal – kalendaariumis ära märgitud – F. R. Faehlmann.

Niis kujunes aastakümnete jooksul välja tava isikutega seotud tähtpäevi kalendaariumisse pigem mitte märkida. Selle traditsiooni jätkuna puuduvad isikutega seotud tähtpäevad ka 1990. aasta kalendri kalendaariumist, millesse on ometi tagasi ilmunud ohtralt mittenõukogulikke tähtpäevi – rahvakalendri pühad (kokku 47 rahvakalendri tähtpäeva), Eesti iseseisvuspäev ja jõulupühad.⁵⁴ Tänapäevani ei ole isikutega seotud tähtpäevad Eesti kalendrites kuigi populaarsed. Eesti riigipühadest ega riiklikest tähtpäevadest pole ükski otseselt konkreetse ajaloolise isikuga seotud (kuigi nt. emakeelepäeva peetakse K. J. Petersoni sünnipäeval, on seos tema isikuga siiski vähe presenteeritud).

3. Regionaalne tasand – Eesti, Nõukogude Liidu ja üldajalugu

Selgitamaks, kas ja mil määral Eesti ajalooga seonduvaid sündmusi tähtpäevakalendris tähtsustati, on järgnevalt ajalooga seotud tähtpäevi vaadeldud lähtuvalt sellest, millise piirkonna minevikuga need seonduvad.

1) *Eesti ajalooga* (silmas on peetud praegusel Eesti territooriumil aset leidnud ajaloosündmusi) seotud erinevaid tähtpäevi oli

⁵⁰ E. Zerubavel. *Time Maps. Collective Memory and the Social Shape of the Past*. Chicago, London, 2003, lk. 33.

⁵¹ Väike rahvakalender 1941. Tallinn, 1940.

⁵² 1945.–1955. aasta kalendritesse oli märgitud „sündis V. I. Lenin”, aastatel 1960–1980 on päev saanud nimeks „Lenini mälestuspäev” (varem oli Lenini mälestuspäevana tähistatud tema surmapäeva); 1985. aastal V. I. Lenini sünnipäev.

⁵³ Lenini surmapäev on aastatel 1945–1955 kalendritesse kantud leinapäevana (1945. aastal märgitud „leinapäevana”, 1950. ja 1955. aasta kalendaariumides on 21. jaanuar trükitud mustas raamistuses).

⁵⁴ Kalender 1990. Tallinn, 1989.

kõigi kalendrite peale kokku kolmteist eri nimetust. Neist seitse olid aga kalendrisse märgitud ainult 1945. aastal ja seondusid Eesti ala vallutamisega Punaarmee poolt. Kõige olulisemad (tähtpäevana märgitud kõigis vaadeldud kalendrites) on Eesti ajalooga seotud tähtpäevadest muidugi „uut algust” ja vana korra katkestust märkiv 21. juuni („töötava rahva võimuletulek Eestis”) ja 21. juuli („Eesti NSV aastapäev”). Viimane pole 1945. aasta kalendris veel aastapäevaks tituleeritud, päeva juures on märkus: „Eesti, Leedu ja Läti kuulutamine Nõukogude Sotsialistlikuks Vabariigiks”. Kolmandal kohal esinemissageduselt on kalendrites 22. september kui „Tallinna vabastamise” päev, mis pole eraldi tähtpäevana märgitud ainult 1970., 1975. ja 1985. aasta kalendrites. Nõukogude korra eelsest ajast on kalendrites äramärkimist leidnud 1924. aasta kommunistlik riigipöördekatse (nimetatud neljas kalendris aastatel 1945–1960) ja hoopis kaugema ajaloo perioodi sündmusena Jüriöö ülestõus (nime-

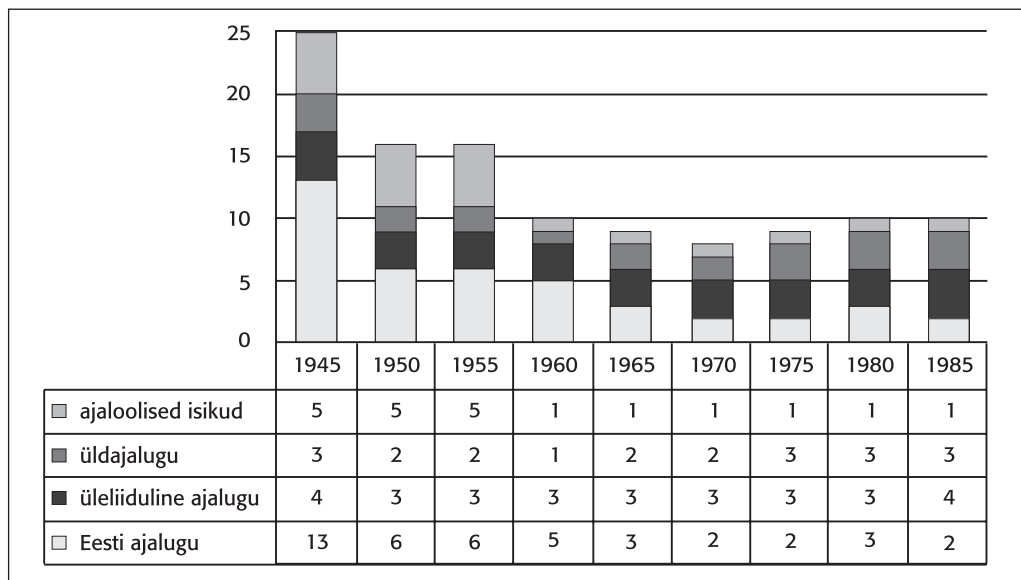
tatud kolmes kalendris aastatel 1945–1955).

2) *Üleliidulise ajalooga* (silmas on peetud Nõukogude Liidu territooriumil, v.a. Eesti ala, asetleidnud ajaloosündmusi) seotud tähtpäevadest esines kõigis vaadeldud kalendrites kokku kuus erinevat nimetust.⁵⁵ Neist selgelt esile tõstetud on kolm otseselt nõukogude võimu kehtestamise või kindlustamisega seotud päeva: võidupüha, Oktoobrirevolutsiooni aastapäev ja konstitutsioonipäev (Nõukogude perioodi lõpus nihkus viimase tähistamine seoses uue konstitutsiooni vastuvõtmisega detsembrist oktoobrisse).

3) *Maaailma ajalooga* seotud tähtpäevi oli nõukogudeaegsetes kalendrites kõige vähem, kokku vaid viis erinevat nimetust, millest ainult üks – Pariisi Kommuuni päev 18. märtsil – esineb regulaarselt kõigis kalendrites.

Kui lisada neile territoriaalsetele kategooriatele juurde ka ülalkirjeldatud ajalooliste isikutega kategooria, avaldub ajalooliste tähtpäevade arvu dünaamika analüüsitud aastate lõikes nii nagu näha graafikul 2.

Graafik 2: Erinevad ajalooga seotud tähtpäevad aastatel 1945–1985.

⁵⁵ 22. jaanuar, mis on kalendritesse märgitud 1945.–1955. aasta kalendaariumides kui „V. I. Lenini ja 1905. aasta 9. jaanuari mälestuspäev”, on siinkohal arvesse võetud üleliiduliste ajalooliste tähtpäevade, mitte ajalooliste isikutega seotud kategoorias, kuna V. I. Lenini mälestuspäevana oli neil aastail kalendrites märgitud ka 22. jaanuar ning sellele eelnev päev seondub pigem ikka 1905. aasta sündmustega.

• Rahvakalendri tähtpäevad

Rahvakalendri tähtpäevade all on siin mõeldud tähtpäevi, mis on traditsiooniliselt kuulunud Eesti rahvakalendrisse ja seda osaliselt juba enne riiklikult ja kiriklikult fikseeritud kalendreid. Rahvakalendri tähtpäevad ja nendega seonduvad kombes on aja jooksul palju muutunud ja mõjutusi saanud kiriklikest, poliitilistest ja majanduslikest teguritest. Läbi aegade on rahvalikke tähtpäevi üles märgitud ka trükikalendrites. Lauri Vahtre on varasemate (aastatest 1732–1859) trükikalendrite statistilisel analüüsil välja toonud, et neil aastail olid kalendrites alati kirjas järgmised rahvakalendri tähtpäevad: nääripäev, kolmekuningapäev, jaanipäev, jaagupipäev, lauritsapäev, rukkimaarjapäev, mihklipäev, mardipäev ja jõulupühad.⁵⁶ Eesti Vabariigis tõsteti kolm neist – kolmekuningapäev, jaanipäev ja jõulud – koguni riigipüha staatusesse.⁵⁷ Ka taasiseseisvunud Eestis on kolm nimetatud püha ametlikku tähtpäevade kalendrisse kantud – jaanipäev ja jõulupühad riigipühade ning kolmekuningapäev riikliku tähtpäevana.⁵⁸ Mõlemas seaduses on riigipühana fikseeritud ka 1. jaanuar, kuid mitte rahvaliku nimetuse järgi „nääripäevana” vaid „uusaastana”.

Nõukogude kalendris olid aga rahvakalendri tähtpäevad ühed problemaatilised. Ühelt poolt ei sobinud suur osa varasematest rahvakalendri tähtpäevadest kuidagi kokku nõukogude ideoloogiaga, eeskätt neisse tugevalt sisse imbutunud kristlike elementide tõttu. Teiselt poolt oli aga suur osa rahvalikest tähtpäevatradsioonidest nii tugevalt juurdunud, et nende täielikuks väljajuurimiseks polnud nõukogude kord võimeline. Seetõttu tuligi rahvakalendri traditsioone teataval määral aktsepteerida, kavalamaks lahenduseks oli varasemate traditsioonide rakendamine nõukoguliku ideoloogia teenistusse. Mõistagi ei saa ametlike trükitud nõukogudeaeg-

sete kalendrite põhjal teha järeldusi ühtede või teiste rahvalike tähtpäevade rahva seas püsimise või hääbumise ega nendega seotud traditsioonide jätkumise või katkemise osas. Samas kinnitab nende tugevust ja püsivust nende osaline säilimine Nõukogude aja kalendris.

Läbivaadatud kalendrites esines kokku kümme erinevat rahvakalendri tähtpäeva. Märkimisväärne on see, et nõukogude võimu algaastatel oli neid rohkem kui hiljem – 1945. aastal seitse ja 1950. aastal kaheksa tähtpäeva. Pärast seda kaovad aga rahvakalendri tähtpäevad järsult. 1951. aasta kalendri kalendaariumiossa on jäänud vaid üks tähtpäev, mida võib seostada rahvakalendriga – nääripäev;⁵⁹ alates 1952. aastast kaovad aga igasugused rahvakalendri tähtpäevad ja vastavad nimetused, isegi uusaasta-päeva rahvalik „näärde” nimetus.

Huvitav on see, et ka pärast Stalini surma ning 1960-ndate alguses, mil üldise liberaliseerimise kontekstis oleks võinud eeldada rahvakalendri tähtpäevade naasmist ametlikesse kalendritesse, jäävad need ometi kalendriteatmikese mainimata. Tõenäoliselt võiks seda seletada nõukogude korra kinnistumise ja üleliiduliste võimumehhanismide töölerakendamisega Eestis. Koos üldiste administratiivsete ja bürokraatlike nõukogulike tavade juurdumisega kinnistus ka üleliiduliselt aktsepteeritud tähtpäevakalender, milles kohalikele eripäradele vastavate mõõnduste tegemist ei peetud tõenäoliselt enam nii vajalikuks kui võimu kehtestamise aastatel, 1940-ndatel. See, et paralleelselt nõukogude süsteemi töölerakendamisega Eestis oli Nõukogude Liit jõudnud destaliniseerimise ja „sula” ajajärku, ei tähendanud veel suure vaevaga üles ehitatud mehhanismide (k. a. väljakujunenud tähtpäevakalender) järsku muutust. Pigem algas ühiskonna liberaliseerumine järk-järgult ja vähem kanoniseeritud sfäärides kui tähtpäevakalender. Üleliiduliselt võis küll täheldada

⁵⁶ L. Vahtre. Eestlase aeg. Uurimus Eesti rahvapärase ajaarvamise ajaloost. Tallinn, 2000, lk. 128–129.

⁵⁷ Pühade ja puhkepäevade seadus. 17.03.1937. – Riigi Teataja 1937, nr. 105, art. 24.

⁵⁸ Pühade ja tähtpäevade seadus 08.02.1994. – Riigi Teataja 1994 I, nr. 12, art. 12.

⁵⁹ Kalendriteatmik 1951. Tallinn, 1950.

teatavaid muutusi tähtpäevakalendris, kuid seda eeskätt tähtpäevade arvukuse kasvamise osas. Alates 1953. aastast hakkas tähtpäevade kalender küllaltki kiiresti üle impeeriumi laienema, kuid pigem üldisema tsentraliseerituse ja ühtse tähtpäevatsükli kehtestamise suunas. Kalendri ideoloogilised alused ja tähtpäevade rütm ei muutunud.⁶⁰

Rohkem tähelepanu hakati vanadele rahvalikele tähtpäevadele ja traditsioonidele pöörama uuesti 1960-ndate teisel poolel, seda seoses üldise tähtpäevakalendri laienemise ja taasvallanduva religioonivastase kampaaniaga.⁶¹ Nii hakati näiteks 1960-ndatel aastatel Eestis koostama koguteost „Eesti rahvakalender”, mille trükkimisega oli aga mitmeid raskusi just ideoloogilisel pinnal ja mille mitmed osad pidid aastaid trükkivalgust ootama.⁶²

Ka kalenderteatmikesse ilmusid rahvakalendri tähtpäevad tagasi samm-sammult. Esimesi märke rahvakalendri tähtpäevadest leiab 1969. aasta kalendrist, milles on ära trükitud kaks Ülo Tedre rahvakalendri tähtpäevade alast kirjutist. Üks neist kirjeldab lähemalt vastlapäeva kombeid,⁶³ teine annab aga lühikese ülevaate tähtsamatest rahvakalendri tähtpäevadest – tönisepäev, küünlapäev, madisepäev, paastumaarjapäev, karjalaskepäev, künnipäev, jüripäev, jaanipäev, jaagupipäev, lauritsapäev, pärtlipäev, mihklipäev, mardipäev, kadripäev ja jõulud.⁶⁴ Seejuures on Ü. Tedre rõhutanud, et rahvakalender on vana ja kristluse mõju sellele on olnud väike, „piirdudes enamasti vaid päevade nimetustega”.⁶⁵ Koguni jõulude kohta kirjutas ta: „...jõulud meie rahvakalendris pole seotud ei kiriklike kommete ega kindlate päevadega. Jõulud tähistasid kesktalvist puhke- ja pidusemisega, mis algas toomapäevaga ja lõppes kolmekuningapäevaga.”⁶⁶ Mõistagi sobis nõu-

koguliku ideoloogiaga palju paremini just rahvakalendri see pool – seosed põllumajanduse ja loodusega, mis kõnealuses artiklis on ka vastavalt esile toodud: „Meie rahvakalendri aluseks on ühelt poolt loodusnähtused, teiselt poolt aga põllumehe töödest põlvkondade jooksul talletatud tähelepanekud ja kogemused. See oli lihtne loodusekalender, mis reguleeris põllumehe töid-talitusi.”⁶⁷

Kalendrite kalendaariumiossa naasid rahvakalendri tähtpäevad alles 1975. aastal. Siis on ära märgitud neli rahvakalendri tähtpäeva: jüripäev, vastlapäev, mardipäev ja kadripäev. Tegemist on n.-ö. turvalisemate tähtpäevadega, mille kõigi puhul oli võimalik rõhutada täiesti mittekiriklike aspekte. Nii seostatigi jüripäev nõukogude ajalookontseptsiooni seisukohalt olulise ajaloosündmuse – Jüriöö ülestõusuga, kolm ülejäänud tähtpäeva aga rahva seas populaarsete mängude ja meelelahutuslike kommetega.

Seega oldi rahvakalendri tähtpäevade tagasivõtmisega ametlikku kalendrisse ettevaatlik, avalikult ja otse sai tähistada eelkõige neid, millega seostusid pigem mängud ja kombed, mis kristlikke traditsioone vähemalt otse ja avalikult ei peegeldanud.

Samas, näiteks mardisandis käimise kombe populaarsust pärssis selle sobimatus samasse aega langeva Oktoobrirevolutsiooni ideoloogiaga.⁶⁸

Vanade rahvalike traditsioonide ja tähtpäevade tähistamise elustamisele leiti nõukoguliku ideoloogiaga sobivad põhjendused. „Vanu kalendritähtpäevi” ei peetud mitte lihtsalt lubatuteks, vaid lausa vajalikeks, kui-võrd nende kaudu sai tugevdada kaasaegset tähtpäevakultuuri ja tugevdada sidet erinevate põlvkondade ja sotsiaalsete gruppide vahel.⁶⁹

⁶⁰ M. Rolf. Das Sowjetische Massenfest, lk. 338.

⁶¹ Samas, lk. 342.

⁶² Raskustest koguteose esimeste köidete avaldamisel: M. Hiimäe. Eesti rahvakalender, lk. 5–6.

⁶³ Ü. Tedre. Mida vanasti vastlapäeval tehti. – Kalender 1969. Tallinn, 1968, lk. 81–83.

⁶⁴ Ü. Tedre. Rahvakalendrist. – Kalender 1969. Tallinn, 1968, lk. 75–80.

⁶⁵ Samas, lk. 76.

⁶⁶ Samas, lk. 80.

⁶⁷ Samas, lk. 76.

⁶⁸ M. Hiimäe. Püsivusest ja muutlikkusest rahvakalendri tavandis, lk. 240.

⁶⁹ L. A. Tul'ceva. Sovremennyye prazdniki i obrjady narodov SSSR, lk. 126.

Näiteks ilmus 1980-ndate esimesel poolel terve rida Nõukogude Liidu rahvaste kombeid ja rahvalike tähtpäevatraditsioone tutvustavaid raamatuid. „Vanade pühade uuest elujõust” rääkides tuli aga rõhutada kriitilist suhtumist ja vajadust eristada religioosseid ja „rahvalikke” traditsioone ning esile tõsta just neid vanade kommete elemente, mis „aitavad kaasa kommunistlikule kasvatusel” ning „uue inimese kujundamisele”.⁷⁰

Seega aitas nõukogude võim ühelt poolt elus hoida rahvakalendriga seotud kombeid ja mees pidada mõnda tähtpäeva. Seda niivõrd, kuivõrd oli võimalik rahvakalendri tähtpäevi esitada „sisult sotsialistliku, vormilt rahvusliku” kaanoni võtmes. Teisalt pandi suur osa rahvalikest kommetest, eeskätt need, mis olid tugevamalt kiriklike tavadega läbi põimunud, põlu alla. Samas muutus rahvakalendri tähtpäevade staatus sõltuvalt parasjagu kehtivatest rahvuspoliitilistest ja ideoloogilistest seisukohtadest. Lauri Vahre on rõhutanud, et mida aeg edasi, seda enam on vähenenud tähtpäevade praktiline roll.⁷¹ Põhiliselt on selline areng muidugi toimunud üldiste elumuutuste, linnastumise ja loodusrütmidest sõltuvuse vähenemise arvelt, oma osa on aga ehk ka Nõukogude ajal, mil rahvakalendri tähtpäevade praktilise ja tähendusliku sisu asemel teadvustati ja propageeriti tähtpäevadega seotud kombestikku, sageli pigem meelelahutuslikus vormis.

Kokkuvõte

Nõukogude kalendritähtpäevi oli palju ja erinevat laadi, ning mida aeg edasi, seda tihedamaks tähtpäevakalender muutus. Eestis võeti üle kõik üleliidulisel tasandil kehtestatud tähtsamad riiklikud tähtpäevad, kohalikke eripärasid väljendavad Nõukogude ajal trükitud kalendrid vähe. Selles suhtes olid kõige jäigemad 1950.–1960. aastad, kui kalendrites ei olnud ainsatki eesti rahvakalendri tähtpäeva. Ajalooga seotud tähtpäevadest oli aga Eesti ajalooga seotud tähtpäevade osa-

kaal jätkuvalt üliväike, piirdudes peamiselt nõukogude võimu kehtestamise sammude äramärgimisega Eestis.

Kalendritähtpäevade eesmärk oli kaasa aidata nõukogude inimese vormimisele – nende abil püüti välja juurida nõukogude korra eelset mõtteviisi ning edasi anda ja kanda nõukogulikku mõtte- ja elulaadi. See, kas ja kuivõrd edukateks tähtpäevad selles propagandistlikus, kasvatuslikus mõttes osutusid, on küsitav ning vajaks omaette uurimist. Ometi võiks mitmete nõukogudeaegsete tähtpäevade küll hääbuva, kuid siiani püsiva elujõulisuse põhjal järeldada, et vähemalt välise fassaadi ja kombestiku osas leidis neis tähtpäevades küllalt rahvale meelepärast ja vastuvõetavat.

Lisa 1

Riigipühad ja riiklikud tähtpäevad Teise maailmasõja eelses, okupeeritud ja taasiseseisvunud Eestis

Tabeli koostamise aluseks on:

- ¹ Eesti Vabariigi „Pühade ja puhkepäevade seadus“. Antud Riigivanema poolt dekreedina 17. märtsil 1937 (Riigi Teataja 1937, nr. 24, art. 202);
- ² Eesti NSV Töökoodeks. ENSV 5. juuli 1972. a. seadus (ENSV Teataja 1972, nr. 28, art. 275);
- ³ Eesti Vabariigi ÜN seadus 22. okt. 1990 (Riigi Teataja 1990 nr. 15, art. 164). Pärast Nõukogude okupatsiooni kehtestati riigipühade uus loend Eesti Vabariigi ÜN seadlusega 16.10.1990 (Riigi Teataja 1990, nr. 15, art. 162);
- ⁴ Eesti Vabariigi „Pühade ja tähtpäevade seadus” 27.01.1998 (Riigi Teataja I 1998, nr. 13, art. 162). Muudetud seadustega 1999, 2004, 2005, 2006, 2007, 2009 (viimane: 18.06.2009, Riigi Teataja I 2009, nr. 34, art. 229);
- ⁵ rahvuspüha
Tumedas kirjas: riigipühad; tavalises kirjas riiklikud pühad ja tähtpäevad (1937. aastal: „päevad, mil töö lõpetatakse kl. 12 päeval”).

⁷⁰ Samas, lk. 127.

⁷¹ L. Vahre. Eestlase aeg, lk. 159.

	Eesti Vabariik 1937¹	Eesti NSV 1972²	Eesti Vabariik 1990³	Eesti Vabariik 2009⁴
01. jaan	uusaasta	Uusaasta	uusaasta	uusaasta
06. jaan	kolmekuningapäev			kolmekuningapäev
02. veebr				Tartu rahulepingu aastapäev
24. veebr	iseseisvuspäev		Eesti iseseisvuspäev	<i>iseseisvuspäev, Eesti Vabariigi aastapäev⁵</i>
	palvapäev			
08. märts		rahvusvaheline naistepäev	rahvusvaheline naistepäev	
14. märts				emakeelepäev
	vaikne laupäev			
	suur reede		suur reede	suur reede
	ülestõusmispühad (3 päeva)		esimene ülestõusmispüha	esimene ülestõusmispüha
1.mai	kevadepüha	tööraha rahvusvah. solidaarsuse päev	tööraha solidaarsuse päev	kevadpüha
09. mai		võidupüha	rahupäev	
	taevaminemispüha (ristipäev)			
Mai teine p.			emadepäev	emadepäev
	nelipüha laupäev			
	nelipühad, 2 päeva			nelipühade 1. püha
04. juuni				Eesti lipu päev
14. juuni			üldrahvalik leinapäev, stalinlike repressioonide ohvrite mälestuspäev	leinapäev
	võidupüha laupäev			
23. juuni	võidupüha		võidupüha, Võnnu lahingu aastapäev	võidupüha
24. juuni	jaanipäev		jaanipäev	jaanipäev
23. aug				kommunismi ja natsismi ohvrite mälestuspäev
20. aug				taasiseseisvumispäev
22. sept				vastupanuvõitluse päev
07. okt		NSV Liidu konstitutsiooni päev		
31. okt	usupuhastuspüha			
02. nov				hingedepäev
	surnutepüha			
7.-8. nov.		Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni aastapäev		
Nov. teine p.				isadepäev
16. nov			taassünni päev	taassünni päev
24. dets	jõululaupäev			jõululaupäev
25. dets	1. jõulupüha		1. jõulupüha	1. jõulupüha
26. dets	2. jõulupüha		2. jõulupüha	2. jõulupüha
27. dets	3. jõulupüha			
31. dets	vana-aasta			

Lisa 2

Kalendrites esinenud tähtpäevad aastatel 1945–1985

Tabelis toodud tähtpäevad on järjestatud esmalt esinemissageduse järgi (eespool on need, mis esinesid rohkemates kalendrites); seejärel on järjestuse aluseks nende tähistamise aeg aastas (jaanuarist detsembrini).

Tähtpäev	Kommentaariid	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985
Ajalooa seotud tähtpäevad										
I Eesti ajalooa seotud tähtpäevad										
1	töötava rahva võimuletulek Eestis 1940. a.	+	+	+	+	+	+	+	+	+
2	Eesti NSV aastapäev	1945. ja 1950. a. Eesti, Leedu ja Läti kuulutamise NSV-ks	+	+	+	+	+	+	+	+
3	1944 – Nõukogude armee väeosad vabastasid Tallinna	+	+	+	+	+			+	
4	1940 – Eesti NSV võeti vastu NSV Liitu	+	+	+	+					
5	1924 – Eesti töörahva relvastatud ülestõus	+	+	+	+					
6	eestlaste Jüriöö ülestõus saksa mõisnike vastu 1343. a.	+	+	+						
7	Narva vabastamine 1944	+								
8	1944 – Võru vabastamine	+								
9	1944 – Tartu vabastamine	+								
10	1944 – Valga vabastamine	+								
11	1944 – Pärnu, Viljandi, Paldiski ja Haapsalu vabastamine	+								
12	Eesti Rahvusliku Korpuse asutamine	+								
13	1944 – Kuressaare vabastamine	+								
II üleliidulise ajalooa seotud tähtpäevad										
14	võidupüha	1985. a. Nõukogude rahva poolt Suures Isamaasõjas aastail 1941–1945 saavutatud võidu püha	+	+	+	+	+	+	+	+
15	Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni aastapäev		+	+	+	+	+	+	+	+
16	konstitutsiooni päev	1945. ja 1950. a. stalinliku konstitutsiooni päev; aastatel 1955–1975 NSVL konstitutsiooni päev	+	+	+	+	+	+	+	+
17	V. I. Lenini ja 1905. a. 9. jaanuari mälestuspäev	+	+	+						
18	kuulutati välja Valgevene NSV	+								
19	Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu moodustamise päev								+	
III üldajalooa seotud tähtpäevad										
20	Pariisi Kommuuni päev		+	+	+	+	+	+	+	+
21	Aafrika vabastamise päev					+	+	+	+	+

	Tähtpäev	Kommentaari	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985
22	Jaapani üle saavutatud võidu püha		+	+	+						
23	rahvusvaheline ÜRO päev								+	+	+
24	Jaapani tingimusteta kapituleerumine		+								
IV Ajalooliste isikutega seotud tähtpäevad											
25	1870 sündis V. I. Lenin	aastatel 1960–1980 Lenini mälestuspäev, 1985. a. V. I. Lenini sünnipäev	+	+	+	+	+	+	+	+	+
26	1924 suri V. I. Lenin		+	+	+						
27	1879 sündis J. V. Stalin		+		+						
28	sündis Fr. R. Faehlmann (1799)		+								
29	1953 suri J. V. Stalin				+						
30	1818 sündis K. Marx			+							
31	1820 sündis Fr. Engels			+							
Elukutse või elualaga seotud tähtpäevad											
1	Punaarmee ja sõjalaevastiku päev		+	+	+	+	+	+	+	+	+
2	ajakirjanduspäev	1945. ja 1950. a. bolševistliku ajakirjanduse päev	+	+	+	+	+	+	+	+	+
3	raadiopäev	1985. a. raadiopäev ja kõigi sidetöötajate püha	+	+	+	+	+	+	+	+	+
4	üleliiduline raudteelaste päev		+	+	+	+	+	+	+	+	+
5	NSV Liidu õhulaevastiku päev	1945. a. üleliiduline lennupäev; 1950. ja 1955. a. üleliiduline lennuväepäev	+	+	+	+	+	+	+	+	+
6	üleliiduline kehakultuurlaste päev	1945. ja 1950. a. üleliiduline kehakultuuri päev	+	+	+	+	+	+	+	+	+
7	NSV Liidu sõjalaevastiku päev		+	+	+	+	+	+	+	+	+
8	tankistide päev		+	+	+	+	+	+	+	+	+
9	suurtükiväepäev	aastatel 1970–1985 raketi- ja suurtükiväepäev	+	+	+	+	+	+	+	+	+
10	kaevurite päev			+	+	+	+	+	+	+	+
11	ehitajate päev					+	+	+	+	+	+
12	metallurgide päev					+	+	+	+	+	+
13	kosmonautika päev, ülemaailmne lennunduse ja kosmonautika päev	1965. a. kosmonautika päev; 1970. a. rahvusvaheline kosmonautika päev					+	+	+	+	+
14	piirivalvurite päev						+	+	+	+	+
15	nõukogude miilitsa päev						+	+	+	+	+
16	rahvusvaheline ajakirjanike solidaarsuse päev						+	+	+	+	+
17	rahvusvaheline teatripäev							+	+	+	+
18	energeetikute päev							+	+	+	+
19	geoloogide päev							+	+	+	+
20	kalurite päev							+	+	+	+

	Tähtpäev	Kommentaariid	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985
21	kaubandustöötajate päev							+	+	+	+
22	meditsiinitöötajate päev							+	+	+	+
23	keemikute päev							+	+	+	+
24	õpetajate päev							+	+	+	+
25	üleliiduline põllumajandustöötajate päev							+	+	+	+
26	toiduainetetööstuse töötajate päev							+	+	+	+
27	rahvusvaheline kooperasiipäev							+	+	+	+
28	metsatöötajate päev							+	+	+	+
29	masinaehitajate päev							+	+	+	+
30	nafta- ja gaasitööstuse töötajate päev							+	+	+	+
31	kergetööstuse töötajate päev								+	+	+
32	elamu-, kommunaalmajandus- ja teenindustöötajate päev								+	+	
33	rahvusvaheline muuseumipäev									+	+
34	nõukogude kinematograafia päev									+	+
35	NSV Liidu õhukaitseväge päev									+	+
36	nõukogude teaduse päev									+	+
37	mere- ja jõelaevanduse töötajate päev									+	+
38	maaparandajate päev									+	+
39	leiutajate ja ratsionaliseerijate päev									+	+
40	autotransporditöötajate päev									+	+
41	“Aerofloti” päev									+	+
Rahvakalendri tähtpäevad											
1	vastlapäev		+	+				+	+	+	+
2	jüripäev		+	+					+	+	+
3	mardipäev		+	+					+	+	+
4	kadripäev		+	+					+	+	+
5	jaanipäev		+	+						+	+
6	näärpäev			+							
7	tõnisepäev		+								
8	jakobipäev			+							
9	madisepäev			+							
10	mihklipäev		+								
Muud tähtpäevad											
1	uusaasta-päev		+	+	+	+	+	+	+	+	+
2	töötava rahva rahvusvahelise solidaarsuse päev	1945. ja 1950. a. ülemaailmne töölispüha	+	+	+	+	+	+	+	+	+
3	rahvusvaheline naistepäev		+	+	+	+	+	+	+	+	+
4	ülemaailmne noorsoopäev			+	+	+	+	+	+	+	+
5	rahvusvaheline üliõpilastepäev			+	+	+	+	+	+	+	+

	Tähtpäev	Kommentaariid	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985
6	rahvusvaheline lastekaitsepäev				+	+	+	+	+	+	+
7	noorsoo rahvusvahelise solidaarsuse päev	1960. ja 1965. a. kolonialismi vastu ja rahuliku kooseksisteerimise eest võitleva noorsoo rahvusvahelise solidaarsuse päev				+	+	+	+	+	+
8	nõukogude noorsoo päev					+	+	+	+	+	+
9	V. I. Lenini nimelise pionieriorganisatsiooni aastapäev					+	+	+	+	+	+
10	kommunistliku noorsooühingu aastapäev					+	+	+	+	+	+
11	looduskaitsepäev						+	+	+	+	+
12	ülemaailmne tervispäev							+	+	+	+
13	ülemaailmne sõpruslinnade päev							+	+	+	+
14	leinapäha	1950. ja 1955. a. pole leinapäha nimetatud, kuid päevad on märgitud mustas raamistuses leinapäevadena	+								
15	rahvusvaheline koloniaalrežiimi vastu võitlemise päev				+						
16	ametiühingute rahuaktsioonide päev										+
17	ülemaailmne turismipäev										+
18	ülemaailmne keskkonnakaitsepäev										+
19	rahvusvaheline rahu eest võitlemise päev			+							
20	Aafrika päev						+				

Artikkel on valminud ETF-i sihtfinantseeritava teema „Kultuurikommunikatsiooni kompleksus ja kultuuriuurimise metodoloogilised väljakutsed”(SF018002S07) ning Euroopa Liidu Euroopa Regionaalarengu Fondi toel.

Tiiu Kreegipuu

(1977)

On lõpetanud Tartu Ülikooli ajaloo osakonna 2001. a., 2005 a. kaitsnud samas MA kraadi teemal „Nõukogude kultuuripoliitika ja rakendused Eesti NSV-s aastatel 1944–1954 kirjanduse ja trükiajakirjanduse näitel”. Praegu TÜ ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakonna doktorant. Uurimisteema: Eesti ajakirjandus Nõukogude ajal, ajakirjanduse roll ja selle juhtimismehhanismid.